

**ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА»**

**МАТЕРІАЛИ
IV Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених**

(5 листопада 2024 року)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СІМЕЙНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Збірник матеріалів
IV Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Випуск 4
5 листопада 2024 року

Одеса
Видавництво ТОВ «Лерадрук»
2024 рік

Рекомендовано до друку Вченою радою університету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Педагогічний альманах «Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика»: збірник матеріалів IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (5 листопада 2024 року). Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2024. Вип. IV. 301 с.

Організаційний комітет:

Богущ А. М.	– дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова);
Бабчук О. Г.	– кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (заступник голови);
Кавиліна Г. К.	– кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (відповідальний секретар);
Булгакова О.Ю.	– доктор психологічних наук, доцент, декан факультету дошкільної педагогіки та психології;
Левицька М.І.	– методист кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології

Матеріали збірника відображають наукові дослідження і їх результати, здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів та молодих науковців, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Відповідальність за зміст, точність цитат, прізвищ і представлених даних несе автор.

Технічне редагування матеріалів збірника – О.І. Кисельова.

ЗМІСТ

Розділ І. Теоретичні аспекти дошкільної освіти у сучасному вимірі

<i>Бабчук О. Г., Фіщенко О. М. Особливості дитячих страхів.....</i>	<i>7</i>
<i>Бондаренко Т. Особливості розвитку комунікативних умінь у дітей старшого дошкільного віку.....</i>	<i>13</i>
<i>Булгакова О. Ю., Осадча Е. В. Розвиток спостережливості у дітей старшого дошкільного віку.....</i>	<i>18</i>
<i>Державенко М. А. Виховання соціальних умінь дітей третього року життя в комунікативній діяльності.....</i>	<i>24</i>
<i>Корибут І. Ю. Особливості прояву дитячих страхів у дітей дошкільного віку.....</i>	<i>29</i>
<i>Корнєва С. Особливості розвитку самостійності у дітей дошкільного віку.....</i>	<i>35</i>
<i>Кримова Н. О., Мельничук М. Г. Психолого-педагогічні особливості розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку.....</i>	<i>41</i>
<i>Кримова Н. О., Капліста Д. С. Агресія сучасних дітей старшого дошкільного віку: чинники та наслідки.....</i>	<i>47</i>
<i>Кудрявцева О. А., Ігнат'єва А. І. Управлінський погляд на формування знань зі сталого розвитку старших дошкільників.....</i>	<i>53</i>
<i>Кудрявцева О. А., Прокопова Г. С. Управління якістю формування родинних цінностей дошкільників засобами сюжетно-рольових ігор.....</i>	<i>60</i>
<i>Кудрявцева О. А., Чебан Ю. В. Управлінський контекст формування емоційно-вольової готовності старших дошкільників до навчання у НУШ.....</i>	<i>67</i>
<i>Кудрявцева О. А., Ганган І. А. Управління якістю формування соціально-комунікативних умінь старших дошкільників через ігровий простір.....</i>	<i>74</i>
<i>Магда А. Особливості прояву конфліктної поведінки у дітей дошкільного віку.....</i>	<i>81</i>

тини дошк. віку «Я у Світі». Київ : Світич, 2009. 208 с.

3. Печенко І. П. Соціалізація дітей в умовах сільських навчально-виховних комплексів : дис ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08. Київ, 2003. 208 с.

4. Поніманська Т. І. Теоретико-методичні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку : монографія. Рівне : РДГУ. 2006. 234 с.

5. Рогальська І. П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві: сутність, специфіка, супровід : монографія. Київ : Міленіум, 2008. 400 с.

6. Стародубцева І. В. Соціальний досвід як продукт соціалізації особистості. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. праць. Київ : Ін-т проблем виховання АПН України, 2006. Вип. 9. Кн. 1. С. 30–39.

7. Шишова О. М. Психолого-педагогічні засоби розвитку соціальної компетентності дошкільників. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки* : зб. наук. пр. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, Вип. 15 2012. С. 168-174.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ДИТЯЧИХ СТРАХІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Магістрантка І. Ю. Корибут

Страх є одним із провідних емоційних станів людини, який супроводжує її протягом всього життя та є невід'ємною його частиною. У дітей дошкільного віку страхи можуть мати особливий характер, адже в цьому віці відбувається активне формування особистості та емоційного світу дитини. З одного боку, страх виконує захисну функцію, виникаючи у ситуаціях загрози, як біологічного, так і соціального характеру. Проте, з іншого боку, надмірний прояв страху може призвести до негативних наслідків, таких як зупинка розвитку дитини, виникнення невротичних розладів і навіть психосо-

матичних розладів. Вивчення дитячих страхів є особливо важливим, оскільки вони можуть значно вплинути на психоемоційний стан та адаптацію дитини до соціального середовища.

В дослідженні аналізується феномен страхів у дітей дошкільного віку. Основною метою роботи стало вивчення особливостей прояву дитячих страхів та розробка практичних рекомендацій для їх корекції. У процесі дослідження використовувалися анкетування батьків, спостереження та спеціальні психологічні тести, зокрема методика «Страхи в будиночках» та проєктивна методика «Намалой свій страх» О. І. Захарова. Результати дослідження виявили, що основними страхами у дітей цього віку є страх темряви, самотності та страх втрати батьків. Практичні рекомендації для педагогів і батьків підкреслюють важливість емоційної підтримки та пропонують використання ігрових методів для подолання страхів.

Страх — це природний емоційний стан, що супроводжує людину протягом усього життя, починаючи з раннього дитинства. Він є еволюційно обумовленим механізмом, який виконує важливу функцію захисту, допомагаючи індивіду уникати небезпек і загроз. У дошкільному віці цей стан набуває особливого значення, оскільки він не тільки відображає реакцію дитини на зовнішній світ, але й суттєво впливає на формування її особистості, характеру та емоційного світу. Саме в цей період життя діти починають активно досліджувати навколишнє середовище, що нерідко викликає в них відчуття страху перед новими ситуаціями або незнайомими об'єктами.

Дитячі страхи можуть бути як нормальним етапом розвитку, так і сигналом про можливі проблеми в емоційному або психологічному розвитку. Наприклад, страхи можуть виникати у відповідь на стресові ситуації, такі як зміна обстановки, адаптація до нової групи в дитячому садку або втрата близької людини. У цьому контексті важливо розрізняти фізіологічні страхи, які є природними для дітей (наприклад, страх темряви або страх перед звуками), і страхи, що можуть вказувати на внутрішні конфлікти або невирішені

емоційні проблеми.

Вивчення дитячих страхів є надзвичайно важливим, оскільки ці емоційні реакції здатні впливати на поведінку, навчання та соціалізацію дошкільників. Діти, які стикаються з сильними страхами, можуть відчувати труднощі у встановленні соціальних контактів, що призводить до ізоляції та зниження самооцінки. Вони можуть уникати спілкування з однолітками, не брати участі у колективних іграх, що, в свою чергу, негативно позначається на їхньому розвитку соціальних навичок. Таким чином, своєчасне виявлення і корекція дитячих страхів можуть мати позитивний вплив на психоемоційний стан дитини, її здатність адаптуватися в соціумі та реалізувати свій потенціал у навчанні і творчості.

Отже, дослідження страхів у дошкільників не лише відкриває нові перспективи для розуміння емоційного розвитку дітей, але й надає цінні практичні рекомендації для батьків і педагогів. У подальшому розглянемо моделі страхів, методи їх дослідження та можливі способи корекції, що сприятимуть формуванню здорової психології у дітей.

У психології питання страхів у дітей стало предметом вивчення багатьох дослідників, серед яких видатні фахівці, такі як Л.В. Ковальчук, Є.І. Приходько, Л.С. Виготський, З. Фрейд, Е. Еріксон та інші.

Л.С. Виготський акцентував увагу на ролі соціальних і культурних факторів у формуванні страхів у дітей, підкреслюючи важливість взаємодії дитини з дорослими та однолітками.

Зигмунд Фрейд пояснював дитячі страхи через призму психоаналітичної теорії, вважаючи, що страхи є результатом конфлікту між підсвідомими бажаннями дитини і вимогами соціуму. Е. Еріксон розглядав страхи як нормальний етап психосоціального розвитку, вважаючи, що вони відображають емоційне становлення дитини на різних стадіях її розвитку.

Дослідження Л.В. Ковальчук і Є.І. Приходька свідчать про різноманітність природи дитячих страхів — від особистісних конфліктів до впливу соціального середовища, зокре-

ма сімейних відносин. Вони аналізують роль батьків у формуванні страхів, вказуючи на те, що надмірна опіка або емоційна байдужість можуть підсилювати тривожні стани у дітей.

Зарубіжні психологи, такі як М. Дж. Льюїс, Д. Пайнемен і Б. Бойланд, досліджували специфічні види страхів у дітей, зокрема страх перед невідомим і соціальні страхи, які часто з'являються у віці 5-6 років. Їхні дослідження вказують на те, що ці страхи можуть впливати на адаптацію дитини до шкільного навчання та її соціалізацію. Р. Плезіа та С. К'еркегор акцентували увагу на екзистенціальних страхах, які виникають у дітей у зв'язку з усвідомленням самотійності та відокремленості від дорослих.

Можемо зробити висновок, що страхи у дітей є багатограним явищем, яке вимагає комплексного підходу для його розуміння та корекції. Основними психологічними моделями, що пояснюють природу страхів у дітей, є психоаналітична, когнітивна та соціокультурна моделі.

Психоаналітична модель, розроблена Зигмундом Фрейдом, розглядає страхи як результат внутрішніх конфліктів між підсвідомими бажаннями дитини і вимогами соціуму. Фрейд вважав, що дитячі страхи можуть бути проекцією неприйнятних бажань або тривог, які не усвідомлюються свідомістю. Відповідно до цієї теорії, дитячі страхи можуть свідчити про невирішені емоційні проблеми, що вимагають уваги і корекції.

Когнітивна модель зосереджується на процесах мислення та сприйняття, які впливають на формування страхів. Дослідники, такі як Жан Піаже, вказують на те, що діти сприймають світ через призму своїх власних думок і переживань. Неправильні або негативні інтерпретації ситуацій можуть призводити до виникнення страхів. Когнітивна модель також пропонує стратегії корекції, які включають зміну думок і уявлень про ситуації, що викликають страх.

Соціокультурна модель підкреслює роль соціальних і культурних факторів у формуванні страхів у дітей. Вона вка-

зує на те, що страхи можуть виникати під впливом оточення, в якому дитина виховується. Л.С. Виготський зазначав, що взаємодія з дорослими та однолітками, а також соціальні норми і традиції можуть суттєво впливати на розвиток страхів. Наприклад, якщо в родині чи групі дітей поширені певні страхи, це може сприяти їхньому розвитку у дітей.

Страхи можуть негативно впливати на різні аспекти розвитку дітей, включаючи їхній емоційний, соціальний та когнітивний розвиток. Емоційний розвиток дитини може бути уражений через часте відчуття тривоги та страху, що призводить до зниження самооцінки і формування негативного сприйняття себе.

Соціальний розвиток дітей також може зазнати змін через страхи. Діти, які мають сильні страхи, часто втрачають можливість встановлення дружніх стосунків, оскільки вони можуть уникати взаємодії з однолітками. Це може призвести до ізоляції та розвитку соціальних тривожностей у майбутньому.

Когнітивний розвиток також може постраждати через страхи. Діти, які відчувають страх, можуть мати труднощі з концентрацією та навчанням, оскільки їхня увага буде відволікатися на негативні думки і переживання. У результаті це може заважати їхньому успішному засвоєнню нових знань.

Для вивчення особливостей прояву страхів у дошкільників використовувалися декілька методик, які дозволили отримати глибше розуміння цього феномену. Основними методами стали: анкетування батьків, спостереження та проєктивні методики такі як «Страхи в будиночках» та «Намалюй свій страх».

З результатами дослідження страхів у дітей дошкільного віку виявили кілька ключових аспектів, що підкреслюють поширеність і природу дитячих страхів. Основні страхи, з якими стикаються діти, включають страх темряви (73%), страх самотності (56%) і страх перед незнайомими людьми (52%). Значна частина дітей також відчуває страх втрати батьків, що проявляється у 48% випадків.

Аналіз ситуацій, у яких проявляються ці страхи, показав, що 67% дітей бояться залишатися на ніч без батьків. Крім того, 54% дітей відчують страх під час нових знайомств, а 50% реагують страхом на перегляд страшних мультфільмів. Страх темряви є найпоширенішим, оскільки 80% батьків зазначили, що їхні діти переживають цей страх.

Під час бесіди з батьками нами було визначено, що 60% з них надають емоційну підтримку своїм дітям на страхи, 45% батьків намагаються відвернути увагу дітей від страхів, у той час як 35% намагаються пояснити природу страхів. Лише 20% батьків використовують ігрові методи для подолання страхів.

Результати дослідження страхів у дошкільників свідчать про те, що ці емоційні переживання є важливими аспектами їхнього розвитку. Визначення основних страхів, таких як страх темряви, самотності та незнайомих людей, дозволяє краще розуміти емоційний стан дітей та їхні потреби в підтримці. Знання про ці страхи може допомогти педагогам і психологам у розробці відповідних стратегій для їх корекції.

Отримані дані підкреслюють необхідність створення рекомендацій для батьків і педагогів щодо ефективних методів роботи з дитячими страхами. Емоційна підтримка, пояснення природи страхів і використання ігрових методів є важливими складовими корекційної роботи. Батькам слід бути більш свідомими у виборі підходів до підтримки своїх дітей, щоб зменшити їхній страх та сприяти позитивному емоційному розвитку.

Корекційна робота з використанням арт-терапії позитивно вплине на психоемоційний стан дітей. Завдяки творчим методам діти можуть не лише зменшити рівень своїх страхів, а й розвинути навички самовираження і креативності. Діти, які беруть участь в арт-терапевтичних заняттях, стають більш відкритими до спілкування з однолітками та дорослими, що сприяє їхній соціалізації і загальному розвитку.

Таким чином, проведене дослідження підкреслює важ-

ливість комплексного підходу до роботи з дитячими страхами, що включає активну участь батьків, педагогів та психологів у підтримці дітей у їхньому емоційному розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атаманчук Н. М. Розвиток творчості в дітей: психологічний ресурс арт-технік. *Розвиток обдарованої особистості в освітньому просторі: ціннісний вимір*: тези доповідей Х наук.-практ. семінару, 23 кв. 2020 р. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2020.
2. Близнюк О. О. Великі страхи маленьких дітей та їхніх батьків. Харків: Основа, 2015. 256 с.
3. Вікова і педагогічна психологія: навч. посіб. / О. Скрипченко, Л. Долинська та ін. Київ: Каравелла, 2016. 344 с.
4. Столяренко О. Б. Психологія особистості: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Магістрантка С. Корнева

Розвиток особистості – індивідуальний процес, який може здійснюватися тільки у взаємодії з іншими (безпосередньо чи опосередковано) індивідуумами. Найвищою цінністю суспільства є людина. Але людина насамперед здатна до співпереживання, вміє здійснювати вибір і оцінити наслідки прийнятого рішення для себе і для інших. А це можливо в умовах спільної діяльності [4].

Самостійність – це багатоаспектний психологічний феномен діяльності особистості, що має власні конкретні критерії. Це вольова властивість особистості як здатність систематизувати, планувати, регулювати і активно здійснювати свою діяльність без постійного керівництва і практичної до-